

Opetus- ja sivistystoimen tilanne aluekehittämisessä

Hyvät kuulijat, opetusministeriön, opetushallituksen ja lääninhallitusten ESR-asiantuntijat,

Aluehallinto on muuttumassa merkittäväällä tavalla ensi vuoden alusta lukien. Henkilötyövuosia uudistuksessa on mukana 5 900, oikeita henkilöitä tätäkin enemmän. Opetusministeriön toimialalla uudistus koskee reilua 200 henkilöä eli laajuuden puolesta opm:n toimiala on pikkutekijä uudistuksessa. Sisällöllisesti ja tehtävien osalta opetusministeriön toimiala on kuitenkin yksi niistä, joita uudistus eniten ravistelee.

Valtion aluehallinto on todellisuudessa ollut sekava vyyhti erilaisia aluehallintoja. Lääneillä, TE-keskuksilla, ympäristökeskuksilla, tiepiireillä, työsuojelupiireillä ja metsäkeskuksilla on ollut omat aluejakonsa ja ohjausmallinsa. Lääninhallituksia on ohjannut kahdeksan ministeriötä ja kolme virastoa. Joillain ministeriöillä on ollut iso määrä ohjattavia.

Valtion aluehallinnon ja kuntien aluehallinnon suhde on ollut epämääräinen. Maakuntaohjelmat ja niiden toteuttamissuunnitelmat ovat osittain eläneet omaa elämäänsä.

Tavoitteeksi onkin asetettu entistä paremmin kansalaisia palveleva, aikaisempaa selkeämpi valtion aluehallinto ja poikkihallinnollisen yhteistyön lisääntyminen sekä parempi synkronointi valtion ja kunnallisen aluehallinnon välillä.

Hallitusohjelmassa asetettiin aluehallinnon uudistamiselle hyvin kunnianhimoiset tavoitteet. Hallitusohjelman mukaan

- viranomaisten työnjakoa täsmennetään, päällekkäisyydet poistetaan ja hallintoviranomaisten määrää vähennetään
- aluejakoa arvioidaan
- nykymuotoisen lääninhallinnon tehtävät organisoidaan uudelleen ja lupa-, valvonta ja oikeusturvatehtäviä kootaan yhteen

- kehittämispoliittista toimivaltaa siirretään kansanvaltaiseen ohjaukseen
- selvitetään aluekehittämisen voimavarojen kokoamista ja sitä, voidaanko niistä päättämistä siirtää alueille

Lisäksi hallitus on päättänyt tiukoista tuottavuustavoitteista. Uudesta vuosien 2012–2015 4 800 htv:n tuottavuustavoitteesta 625 pitäisi löytyä aluehallinnosta. Tämän lisäksi nykyisten aluehallintoviranomaisten mukana siirtyy ensimmäiseltä tuottavuusohjelmakaudelta 436 henkilötyövuoden vähennystavoite. Nämä vähennystavoitteet merkitsevät uusien viranomaisten käynnistymisen jälkeisen viiden vuoden aikana lähes 20 % vähennystä nykyiseen henkilöstömäärään.

Uudistusta on ohjannut valtiosihteereiden muodostama aluehallintouudistuksen ohjausryhmä. Linjauksia on käsitelty hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmässä eri vaiheissa. Opetusministeriö on osallistunut uudistuksen valmisteluun aktiivisesti. Hallituksen esitys on nyt eduskunnassa ja maassa pitäisi olla uusi aluehallinto vuoden alussa.

Opetusministeriön alainen aluehallinto on ollut tähän asti kokonaisuudessaan lääninhallituksissa. Uudistuksessa opetusministeriön lupa- ja oikeusturvatehtävät siirtyvät eduskunnassa olevan hallituksen esityksen mukaisesti kuuteen aluehallintovirastoon ja alueelliset kehittämistehtävät viiteentoista elinkeino-, liikenne - ja ympäristökeskukseen. Tällä hetkellä näyttäisi siltä että sivistystoimen henkilöstöstä noin neljännes sijoittuisi tuleviin AVEihin ja kolme neljännestä ELYihin.

Maakunnan liittojen rooli aluekehittämistyössä vahvistuu kun maakunnan liitoille säädetään vetovastuu pitkän ja keskipitkän aikavälin koulutustarpeiden alueellisessa ennakkoinnissa. Käytännössähän opetusministeriö on tähänkin asti tehnyt alueennakointia nimenomaan maakunnan liittojen kanssa - viimeksi KESUn valmistelun yhteydessä, mutta tämä muutos vahvistaa ja virallistaa tämän tehtävän.

Samoin maakunnan liittojen aluekehittämisen edistämistehtävä vahvistuu kun maakunnan liitoille siirtyy nykyisin lääninhallituksille kuuluvia rakennerahastotehtäviä. Tämä on tietenkin asia, joka koskettaa tätä osanottajajoukkoa.

Hyvät kuulijat

Näiden linjausten mukaisesti uudistusta valmistellaan nyt valtioneuvostotasolla. Myös alueilla on käynnissä perusteellinen valmistelutyö. Monet käytännön asiat ovat vielä auki, mm. nykyisen henkilöstön sijoittuminen. Tilanne on siis hyvin haasteellinen.

Toivon kuitenkin, että opetusministeriön sektorilla ollaan uudistuksessa mukana avoimin mielin ja mietitään aidosti, miten voimme parhaalla mahdollisella tavalla käyttää tämän tilaisuuden ja - jos mahdollista - parantaa opetusministeriön toimialan vaikuttavuutta edelleen.

Meillä on edessämme tärkeä yhteistyöhaaste. ELYissä, joihin kootaan ESR-tehtävät, meidän pitää toisaalta tuoda riittävästi esiin opetusministeriön ja koulutuspolitiikan näkökulmat ja linjaukset mutta toisaalta myös etsiä ennakkoluulottomasti synergiaetuja uudesta tilanteesta. Osaamisen kehittämisen alueilla tulee perustua eri hallinnonalojen aitoon ja tuottavaan yhteistyöhön - tähän on pyritty kiinnittämään huomioita esimerkiksi ELYjen strategia-asiakirjan valmistelussa.

Valtakunnalliset kehittämisohjelmat ovat olleet meille tärkeitä ja tulevat olemaan sitä jatkossakin. Valtakunnallisten kehittämisohjelmien ohjausryhmät ovat nähdäkseni toimineet hyvin foorumina, jossa voidaan ohjata ja tarkastella ohjelmien toteutumista koulutuspoliittisten tavoitteiden näkökulmasta. Entä miten varmistaisimme synergiaetujen löytymisen? Onko meillä olemassa rakenteita, jotka avaisivat näkymiä synergiaetuihin vai tapahtuuko tällainen tarkastelu luonnostaan kun eri hallinnonalojen ESR-asiat kootaan yhdelle viranomaiselle?

Paitsi ELYjen kanssa myös maakunnan liittojen kanssa on löydettävä tarkoituksenmukaiset yhteistyön muodot. Ei ole mikään salaisuus, että valmisteluvaiheessa opetusministeriön ehdotuksena oli, että myös toimialan EAKR-asiat olisi sijoitettu ELYihin. Olisimme tällä tavalla halunneet varmistaa sen, että tämä merkittävä kehittämispanostus kohdentuu opetusministeriön valtakunnallisten osaamis- ja innovaatio toimintaa koskevien kehittämislinjausten mukaisesti. Hallitus kuitenkin päätyi toisenlaiseen ratkaisuun. Opetusministeriön huoli kuitenkin ymmärrettiin ja hallinnon ja aluekehityksen ministeriryhmän kokouspöytäkirjaan kirjattiin seuraava lausuma: "rakennerahastolain uudistamisen yhteydessä varmistetaan opetusministeriön asiantuntijanäkemyksen välittyminen maakuntien liitoille korkeakoulujen rakentamis- ja

laiteinvestointien osalta". Tämän syksyn ja ihan lähiaikojen asia on löytää tulkinta tälle lausumalle.

Joka tapauksessa toimialan rakennerahastopanostusten vaikuttavuuden kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että yhteistyö ja vuoropuhelu toimialan ESR- ja EAKR-hankkeita valmistelevien viranomaisten ja henkilöiden välillä on välitöntä ja kiinteää. Toivon, että tämä on yhtenä valmistelun lähtökohtana tänä syksynä.

Tilanne on haastava myös opetusministeriölle. Opetusministeriön ja lääninhallitusten tulossopimusten tilalle tulevat työ- ja elinkeinoministeriön ja valtiovarainministeriön johdolla valmisteltavat strategiset tulossopimukset. Opetusministeriön kannalta ohjattavien viranomaisten määrä kasvaa viidestä lääninhallituksesta kahteenkymmeneen yhteensä.

Lisäksi maakuntahallinnon vahvistuminen edellyttää opetusministeriöltä aikaisempaa aktiivisempaa vuoropuhelua kuntien aluehallinnon kanssa. Haasteena on mm. toimivien yhteistyömuotojen löytyminen tulevien maakuntasuunnitelmien ja -ohjelmien yhteensovittamisessa aluehallinnon tulossopimusten kanssa.

Opetusministeriössä valmistellaan parhaillaan ehdotusta siitä, miten opetusministeriön ohjausta ja yhteistyön muotoja tässä tilanteessa tulisi uudistaa.

Hyvät kuulijat

päälinjat on valittu ja ratkaisut tehty, mutta paljon työtä on vielä jäljellä. On tärkeää, että opetusministeriö ja lääninhallituksen sivistysosastot osallistuvat aktiivisesti jatkovalmisteluun. Omalta osaltani tulen painottamaan jatkossa opetusministeriön vahvaa ohjausotetta. Opetusministeriön tulee ottaa vahva rooli uusien aluehallintovirastojen ohjauksessa ja strategisten tulossopimusten valmistelussa. Tämän lisäksi on tietenkin tärkeää, että suora keskusteluyhteys ministeriön ja opetusministeriön toimialan aluetoimijoiden välillä säilyy.

Aluehallintouudistus tuo meille paljon uusia mahdollisuuksia ja toivon, että opetusministeriön toimialalla ollaan valmiita ennakkoluulottomasti niitä käyttämään ja hyödyntämään. Toivon, että osallistutte uudistuksen jatkovalmisteluun aktiivisesti ja avoimin mielin. Toivotan teille kaikille parasta menestystä tähän vaativaan tehtävään.